

УДК 347.61

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2025/1.129-8>Оксана МИХАЛЬНЮК, канд. юрид. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0001-7685-131X
e-mail: oksana_mk@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРИПИНЕННЯ ПОРУКИ: НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАКТИКИ

Вступ. Дослідження присвячене аналізу законодавчих положень, судової практики та теоретичних підходів до припинення поруки за цивільним законодавством України. Актуальність теми обумовлена постійними змінами у правовому регулюванні зобов'язальних правовідносин, особливо в аспекті акцесорної природи поруки, яка зумовлює її нерозривний зв'язок із забезпеченням основним зобов'язанням. Основна мета дослідження – систематизувати чинні норми законодавства, дослідити ключові аспекти судової практики, окреслити прогалини й недоліки у правовому регулюванні припинення поруки.

Методи. У роботі застосовано: методи порівняльно-правового аналізу, що дозволяє зіставити національне регулювання з відповідними міжнародними підходами; системний метод для комплексного аналізу законодавчих положень і судової практики; методи формальної логіки та тлумачення норм права для визначення ключових аспектів припинення поруки.

Результати. Проаналізовано загальні та спеціальні підстави припинення поруки, закріплені в Цивільному кодексі України, зокрема у статті 559 ЦК України. Особливу увагу приділено впливу змін основного зобов'язання на відповідальність поручителя, строкам припинення поруки, а також проблемі заміни боржника без згоди поручителя. Зокрема, досліджено правові позиції Верховного Суду України, включно з постановами Великої Палати, які деталізують акцесорний характер поруки й визначають умови її припинення. Наприклад, у справі № 910/19199/21 підтверджено, що порука припиняється одночасно з припиненням основного зобов'язання. Окремо розглянуто винятки, передбачені частиною 5 статті 559 ЦК України.

Крім того, увагу зосереджено на довірчих відносинах між поручителем і боржником, які впливають на стабільність договірних зобов'язань. З'ясовано, що заміна боржника без згоди поручителя може призводити до істотного порушення прав останнього, а відмова кредитора прийняти належне виконання зобов'язання – до додаткових ризиків.

Висновки. У статті визначено ключові проблеми, що залишаються нерозв'язаними у сучасному цивільному праві, – недостатній рівень правової захищеності поручителя у випадку змін основного зобов'язання чи порушення кредитором умов договору. Авторка наголошує на необхідності вдосконалення законодавства для усунення прогалин та уніфікації судової практики. Результати дослідження мають практичну цінність для вдосконалення правозастосування, особливо у вирішенні спорів, пов'язаних із припиненням поруки.

Ключові слова: порука, договір поруки, акцесорний характер поруки, підстави припинення поруки, смерть поручителя, заміна боржника, строк дії поруки, строк пред'явлення вимоги до поручителя.

Вступ

Порука як інститут цивільного права відіграє важливу роль у забезпеченні виконання зобов'язань. Вона виступає додатковою гарантією для кредитора, що підвищує імовірність виконання боржником свого зобов'язання. Водночас порука має акцесорний (додатковий) характер, що означає її нерозривний зв'язок із основним зобов'язанням. Цей зв'язок визначає не лише умови її виникнення та виконання, але й підстави припинення.

Припинення поруки є одним із ключових аспектів, який потребує детального аналізу, оскільки це питання часто стає предметом спорів у правозастосуванні. Зокрема, важливо враховувати, що порука припиняється разом із припиненням основного зобов'язання, а також у разі змін у його змісті, які впливають на відповідальність поручителя.

Актуальність. Дослідження припинення поруки обумовлене складністю взаємовідносин між сторонами, значним обсягом судової практики із цих питань, а також необхідністю забезпечення балансу між правами кредитора, поручителя та боржника.

На практиці питання припинення поруки часто стають предметом розгляду в судах, що зумовлено неоднозначністю трактування деяких норм цивільного законодавства України. Верховний Суд і Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду неодноразово висловлювали правові позиції щодо моменту та підстав припинення поруки, зокрема у випадках закінчення строку, передбаченого договором, або змін умов основного зобов'язання.

Питання припинення поруки тривалий час перебуває у фокусі наукових досліджень і судової практики. Зокрема, значний внесок у вивчення цього питання

зробили такі дослідники, як Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. Т. Дроздова, Р. А. Майданик, О. В. Михальнюк, О. О. Кот, які звертали увагу на правові наслідки зміни основного зобов'язання для поручителя та умови припинення поруки. Їхні роботи розкривають тісний зв'язок поруки з основним зобов'язанням та окреслюють ключові аспекти її припинення.

Мета та завдання дослідження. Проблема припинення поруки є багатогранною і вимагає подальшого аналізу для забезпечення єдності судової практики та правової визначеності. Попри значний обсяг досліджень і сформовану судову практику, у сучасному цивільному праві залишаються відкритими питання щодо чіткого визначення строків припинення поруки, зокрема в контексті строків давності; впливу змін основного зобов'язання на відповідальність поручителя; наслідків порушення прав поручителя у процесі виконання чи зміни основного зобов'язання. Це дослідження спрямоване на узагальнення чинних підходів, виявлення прогалин у законодавстві та формулювання рекомендацій для їх усунення.

Методи

У роботі застосовано: методи порівняльно-правового аналізу, що дозволяють зіставити національне регулювання з відповідними міжнародними підходами; системний метод для комплексного аналізу законодавчих положень і судової практики; методи формальної логіки та тлумачення норм права для визначення ключових аспектів припинення поруки.

Результати

Оскільки порука за правовою природою є зобов'язанням, то вона припиняється на загальних підставах, передбачених у главі 50 ЦК України, зокрема, у разі

© Михальнюк Оксана, 2025

виконання поручителем своїх зобов'язань, за домовленістю сторін тощо.

Водночас спірним залишається питання про те, чи припиняється зобов'язання поруки у зв'язку зі смертю поручителя. У доктрині цивільного права (Михальнюк, 2009) це питання пропонується вирішувати залежно від характеру зобов'язання, а саме: є воно особистим чи ні. Таким чином, якщо зобов'язання поручителя має особистий характер, то порука припиняється і, відповідно, спадкоємці звільняються від відповідальності за спадкодавця. Якщо ж зобов'язання не є особистим, а є, наприклад, грошовим, що на сьогодні найчастіше має місце на практиці, то порука не припиняється, а обов'язки поручителя переходять до його спадкоємців у порядку спадкування.

Крім того, у ст. 559 ЦК України визначені спеціальні підстави припинення поруки, до яких належать:

- 1) припинення основного зобов'язання, забезпеченого порукою;
- 2) відмова кредитора прийняти належне виконання боржника або поручителя після настання строку виконання забезпеченого порукою зобов'язання;
- 3) заміна боржника (переведення боргу на іншу особу) без згоди поручителя нести відповідальність за нового боржника;
- 4) закінчення строку (строку дії поруки), який надається кредитору для пред'явлення вимоги поручителю.

1. Традиційною підставою, яка була передбачена ЦК УРСР і в такому самому формулюванні перенесена до ЦК України, є *припинення поруки у зв'язку з припиненням забезпеченого нею основного зобов'язання*. З теоретичного погляду наведене положення, що впливає з акцесорного характеру поруки, не викликає ніяких заперечень ні в теорії, ні на практиці. Це питання вже неодноразово було предметом наукових досліджень (Михальнюк, 2008, с. 69).

Правові позиції про припинення поруки через припинення основного зобов'язання також неодноразово висловлював Верховний Суд, зокрема в постанові від 08 серпня 2023 року у справі № 910/19199/21. У цій справі розглядався спір про недійсність договору про відступлення права вимоги, за яким була передана вимога про виконання боржником зобов'язань за кредитним договором, забезпеченим порукою. Основна увага була зосереджена на питанні, чи збереглося забезпечувальне зобов'язання (порука) після відступлення права вимоги.

Боржник стверджував, що він виконав свої зобов'язання перед первісним кредитором до відступлення права вимоги, тобто основне зобов'язання припинилося. Відповідно, припинилася і порука, оскільки вона є акцесорним (залежним) зобов'язанням, існування якого безпосередньо пов'язане з наявністю основного боргу. Поручитель підтримав твердження боржника, наголосивши на тому, що в разі припинення основного зобов'язання, відповідно до ч. 1 ст. 559 ЦК України, припиняється і зобов'язання поручителя.

Суди попередніх інстанцій погодилися, що порука має акцесорний характер і не може існувати без основного зобов'язання. У разі виконання боржником своїх зобов'язань перед первісним кредитором порука автоматично припиняється, оскільки забезпечене зобов'язання вже не існує.

Водночас Велика Палата Верховного Суду сформулювала висновок про те, що недійсність вимоги не зумовлює недійсність відповідного договору, за яким була передана така вимога, а має наслідком відпо-

відальність первісного кредитора перед новим кредитором, урегульовану положеннями ЦК України, відступивши від висновку, який був викладений Верховним Судом у складі колегії суддів Касаційного господарського суду в постанові від 01.12.2022 у справі № 910/7305/20 про те, що права вимоги (майнові права) можуть бути відступлені (продані) лише за чинним зобов'язанням; первісний кредитор може відступити (продати) тільки ті права вимоги (майнові права), які дійсно існують і йому належать; відступлення (продаж) прав вимоги (майнових прав) здійснюється виключно в межах того обсягу прав, який має в такому зобов'язанні кредитор. У разі підтвердження доводів позивача, що на момент укладення вказаних договорів зобов'язання за договорами про надання кредиту й договорами застави майна були припинені шляхом їх повного виконання, відступлення (продаж) банком неіснуючих прав вимоги й майнових прав суперечить статті 514 ЦК України та є підставою для визнання оспорюваних договорів у цій частині недійсними (Постанова у справі № 910/19199/21).

Ця справа чітко ілюструє положення про те, що порука припиняється разом із припиненням забезпеченого нею основного зобов'язання. Оскільки порука є акцесорним правовідношенням, то її існування не є самостійним і нерозривно пов'язане з долею основного боргу. Таким чином, позиція Верховного Суду в цій справі підтверджує усталений підхід, закріплений у ЦК України, що повністю відповідає теоретичним засадам акцесорності.

Виняток із цього правила передбачено у ч. 5 ст. 559 ЦК України, відповідно до якої припинення основного зобов'язання у зв'язку з ліквідацією боржника-юридичної особи не припиняє поруку, якщо до дня внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань запису про припинення боржника-юридичної особи кредитор звернувся до суду з позовом до поручителя у зв'язку з порушенням таким боржником зобов'язання.

2. Відмова кредитора прийняти належне виконання боржника або поручителя після настання строку виконання забезпеченого порукою зобов'язання є однією із підстав припинення поруки, передбаченою ч. 2 ст. 559 ЦК України.

Як було зазначено вище, поручитель за договором поруки може бути зобов'язаний здійснити виконання за боржника. Більше того, навіть за відсутності такого обов'язку за поручителем слід визнавати право надати таке виконання. Також підкреслимо, що цьому обов'язку чи праву з необхідністю має протистояти обов'язок кредитора прийняти від поручителя виконання, запропоноване ним замість боржника.

За загальним правилом ст. 613 ЦК України відмова кредитора прийняти належне виконання, запропоноване боржником, є підставою вважати кредитора таким, що прострочив, з усіма наслідками, що із цього випливають (відшкодування збитків, звільнення боржника від сплати відсотків за час прострочення виконання грошового зобов'язання тощо). Ч. 2 ст. 559 ЦК України містить спеціальне, більш строге (порівняно із загальним) щодо кредитора правило, відповідно до якого у випадку відмови кредитора прийняти належне виконання боржника чи поручителя порука припиняється і є дискусійною в теорії цивільного права (Дзера, Кузнєцова, & Луць (Ред.), 2013).

На нашу думку, цю новелу ЦК України слід оцінити позитивно, оскільки відмова кредитора тягне розширення відповідальності боржника, а отже, і поручителя.

У такому випадку поручитель, щоб запобігти сплаті кредитором додаткових сум, які викликані простроченням виконання зобов'язання (неустойка, відсотки, збитки), одержує можливість вчасно розрахуватися з кредитором за боржника. Така позиція законодавця слугує великою мірою забезпеченості захисту прав і законних інтересів поручителя.

3. Порука також припиняється у разі заміни боржника (переведення боргу на іншу особу) без згоди поручителя нести відповідальність за нового боржника. Це правило закріплене у ч. 3 ст. 559 ЦК України як спеціальна підстава припинення поруки та у ч. 1 ст. 523 ЦК України, яка відображає особливості заміни боржника в зобов'язанні, забезпеченому порукою, тобто фактично одне й те саме положення дублюється у різних нормах.

Саме таке законодавче рішення пов'язане з особливим характером зазначених відносин (Кот, 2002). Зокрема, визначальним є те, що порука, за своєю сутністю, – це фідучіарна угода, яка ґрунтується на довірі сторін (так само як, наприклад, доручення). Ці довірчі стосунки боржника і поручителя сприяють укладенню договору поруки і є передумовою встановлення правовідносин поруки між кредитором і поручителем.

Такі взаємовідносини боржника і поручителя, не входячи безпосередньо у структуру поруки, породжують можливість прийняття на себе поручителем юридичних наслідків невиконання боржником свого обов'язку за головним зобов'язанням. Вони забезпечують досягнення мети поруки – встановлення гарантійних правовідносин між кредитором і поручителем, і ця обставина не може не враховуватися при заміні боржника новою особою, з якою поручителя довірчі стосунки не пов'язують.

Також на положення поручителя серйозний вплив мають особливості майнового та правового становища боржника: чим воно є сильнішим, тим більше шансів у поручителя вийти із правовідношення без збитків, і навпаки. Тому природно, що заміна боржника, здійснена без згоди поручителя, дає йому підстави звільнитися від відповідальності за договором поруки (Дзера, Кузнєцова, & Луць (Ред.), 2013).

Звичайно, відносини поруки можуть бути збереженими, якщо поручителем буде прийнята порука за нового боржника. У цьому зв'язку цілком слушно є пропозиція про те, що в такому випадку доцільно укласти новий договір поруки між поручителем і кредитором (Федосєєв, 2002).

Згідно із ч. 1 ст. 523 ЦК України, порука або застава, встановлена іншою особою, припиняється після заміни боржника, якщо поручитель або заставадавець не погодився забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником. Заміна боржника може відбуватися з різних підстав, у тому числі й з тих, що не залежать від нього, зокрема в результаті його смерті. Наприклад, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 04 липня 2023 року у справі № 570/3891/14 сформульовано правову позицію про те, що в разі неотримання кредитором згоди поручителя та/або іпотекодавця забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником (спадкоємцем) порука та/або іпотека визнаються припиненими.

За встановлених у цій справі обставин кредитор звернувся до суду з позовом до позичальника та майнових поручителів про стягнення заборгованості за кредитним договором і звернення стягнення на предмет іпотеки (лютий 2014 року), після чого під час розгляду справи позичальник помер (жовтень 2015 року). Велика

Палата Верховного Суду погодилася з висновком суду апеляційної інстанції про припинення зобов'язань за договором іпотеки на підставі ч. 1 ст. 523 ЦК України у зв'язку зі смертю позичальника та ненаданням іпотекодавцем згоди на забезпечення виконання основного зобов'язання новим боржником.

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 04 липня 2023 року зроблено такі висновки: "9.10. При цьому спільну підставу для припинення поруки та застави (іпотеки) законодавець визначив у частині першій статті 523 ЦК України, відповідно до якої порука або застава, встановлена іншою особою, припиняється після заміни боржника, якщо поручитель або заставадавець не погодився забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником. 9.11. Заміна боржника може відбуватися з різних підстав, у тому числі й з незалежних від нього, зокрема у результаті його смерті. 9.12. У випадку смерті боржника за кредитним договором його права і обов'язки за цим договором переходять до спадкоємців, які зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю, але в межах вартості майна, одержаного у спадщину. Кожен із спадкоємців зобов'язаний задовольнити вимоги кредитора особисто, у розмірі, який відповідає його частці у спадщині. Вимоги кредитора вони зобов'язані задовольнити шляхом одноразового платежу, якщо домовленістю між спадкоємцями і кредитором інше не встановлено. У разі відмови від одноразового платежу суд за позовом кредитора стягує заборгованість в межах вартості майна, одержаного у спадщину (стаття 1282 ЦК України). 9.13. За змістом зазначеної норми в разі смерті фізичної особи, боржника за зобов'язанням у правовідносинах, що допускають правонаступництво в порядку спадкування, обов'язки померлої особи (боржника) за загальним правилом переходять до іншої особи – її спадкоємця, тобто відбувається передбачена законом заміна боржника в зобов'язанні, який відповідає перед кредитором в межах вартості одержаного у спадок майна. 9.14. Слід наголосити, що зобов'язання за договором поруки нерозривно пов'язані з особою боржника, тому в разі смерті цього боржника кредитор, який хоче задовольнити свої вимоги, повинен отримати від поручителів померлого та/або іпотекодавців відповідну згоду забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником (спадкоємцем). 9.15. У разі отримання такої згоди правовідносини поруки/іпотеки за своїм змістом і природою продовжують існувати за основними своїми характеристиками. 9.16. У разі ж недосягнення згоди і неотримання кредитором згоди поручителя та/або іпотекодавця забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником (спадкоємцем), порука та/або іпотека визнаються припиненими" (Постанова у справі № 570/3891/14).

4. Виходячи із ч. 4 ст. 559 ЦК України порука припиняється після закінчення строку, який надається кредитором для пред'явлення вимоги поручителю (строку дії поруки). Такий строк може бути передбачений у договорі (договірний строк) або визначений у законі (законний строк). Договірний строк може бути встановлено для всіх без винятку зобов'язань: як із визначеним строком виконання основного зобов'язання боржника, так і у випадках, коли строк виконання зобов'язання не вказаний або визначений моментом пред'явлення вимоги. Законний строк диференціюється таким чином: а) три роки – для зобов'язань із визначеним строком виконання, що обчислюється від дня настання строку виконання основного зобов'язання;

б) три роки – для зобов'язань, строк виконання яких невизначений або визначений моментом пред'явлення вимоги, який обчислюється з моменту укладення договору поруки. Крім того, ч. 4 ст. 559 ЦК України встановлено правове регулювання для зобов'язань, виконання яких здійснюється частинами. У такому разі строк поруки обчислюється окремо за кожною частиною зобов'язання, починаючи з дня закінчення строку або настання терміну виконання відповідної частини такого зобов'язання.

За правовою природою строк дії поруки є преклюзивним, або припиняльним. Як справедливо зазначається в цивілістичній літературі, "строк поруки не є строком для захисту порушеного права. Це строк існування самого зобов'язання поруки" (Дзера, Кузнецова, & Майданик (Ред.), 2017). Таким чином, і право кредитора, і обов'язок поручителя по його закінченні припиняються, а це означає, що жодних дій щодо реалізації цього права, у тому числі застосування примусових заходів захисту в судовому порядку, кредитор вчиняти не може. Із його спливанням припиняє існування суб'єктивне право кредитора на звернення до поручителя, а разом із ним – і кореспондуючий йому юридичний обов'язок поручителя виконати зобов'язання замість боржника, на відміну від строків позовної давності, які лише позбавляють правомочну особу судового захисту права, але саме право не припиняється. Це означає, що жодних дій щодо реалізації цього права, у тому числі застосування примусових заходів захисту в судовому порядку, кредитор вчиняти не може. Крім того, указаний строк не зупиняється, не переривається та не може бути поновлений судом.

У зв'язку із розглядом питання про припиняльний характер строку дії поруки вважаємо за необхідне звернути увагу на ще одну практичну проблему, яка була дискусійною впродовж тривалого періоду часу, а саме: які дії повинен вчинити кредитор у рамках зазначеного строку. У доктрині цивільного права поширення набула думка, що проста вимога кредитора (претензія) може бути заявлена протягом законодавчо встановленого строку, а позов до суду можна заявляти й пізніше – протягом строку позовної давності. Судова ж практика виходила з того, що в межах указанного строку кредитор повинен заявити позов до поручителя.

Законом України № 2478-VIII від 03.07.2018 р. було внесено зміни до ч. 4 ст. 559 ЦК України, де чітко передбачено, що в межах визначеного строку поруки має бути пред'явлено позов. Вважаємо, що такий підхід є більш виваженим і цілком відповідає правовій природі строку дії поруки як припиняльного. Тому навіть якщо в межах строку дії поруки (трирічного чи будь-якого іншого строку, який установили сторони в договорі поруки) була пред'явлена претензія і поручитель не виконав указані в ній вимоги, то кредитор не має права на задоволення позову, заявленого поза межами вказаного строку, оскільки із закінченням строку припинилося саме матеріальне право.

5. Зміна основного зобов'язання, що спричинила збільшення відповідальності поручителя, без його згоди, вважалася підставою для припинення поруки, передбаченою ч. 1 ст. 559 ЦК України, до внесення змін відповідно до Закону № 2478-VIII від 03.07.2018 р.

Зміна основного зобов'язання може мати місце через різні обставини: продовження строку його дії за рахунок збільшення періоду, за який нараховуються відсотки за користування чужими грошовими коштами; підвищення розміру відсотків, установа (збільшення розміру)

неустойки, інші обставини, що спричинили погіршення майнової сфери поручителя.

Як свідчить зміст ч. 1 ст. 559 ЦК України в редакції Закону № 2478-VIII від 03.07.2018 р., після зміни основного зобов'язання, що привело до збільшення відповідальності поручителя без його згоди, поручитель залишається зобов'язаним на початкових умовах. Якщо ж поручитель надав свою згоду на зміну основного зобов'язання, що привело до збільшення його відповідальності, то поручитель вважається зобов'язаним на нових умовах.

Дискусія і висновки

Завершуючи проведений аналіз, слід зазначити таке.

1. Порука припиняється за наявності загальних підстав припинення зобов'язань, закріплених у главі 50 ЦК України. Практичне значення мають виконання поручителем договору поруки у зв'язку зі смертю фізичної особи-поручителя, домовленість сторін.

2. Дискусійний характер мають спеціальні підстави припинення поруки, визначені у ст. 559 ЦК України. До них автором віднесено:

1) припинення поруки у зв'язку з припиненням забезпеченого нею основного зобов'язання. Виняток становить припинення основного зобов'язання у зв'язку з ліквідацією юридичної особи;

2) у зв'язку із закінченням строку дії поруки, який надається кредитору для пред'явлення вимоги поручителю;

3) заміна боржника (переведення боргу на іншу особу) без згоди поручителя нести обов'язки за нового боржника;

4) відмова кредитора прийняти належне виконання боржника чи поручителя після настання строку виконання зобов'язання, забезпеченого порукою.

3. Традиційною підставою припинення поруки є строк, який, згідно із ЦК України, може бути передбачений у договорі (договірний строк) або визначений у законі (законний строк). Договірний строк застосовується до всіх без винятку зобов'язань як із визначеним строком виконання основного зобов'язання боржника, так і у випадках, коли строк виконання зобов'язання не вказаний або визначений моментом пред'явлення вимоги. Законний строк диференціюється таким чином: а) три роки – для зобов'язань із визначеним строком виконання, що обчислюється від дня настання строку виконання основного зобов'язання; б) три роки – для зобов'язань, строк виконання яких невизначений або визначений моментом пред'явлення вимоги, який обчислюється з моменту укладення договору поруки.

Дискусійним у теорії цивільного права залишається питання про те, коли має бути заявлено вимогу до поручителя про виконання взятого ним зобов'язання. У статті доведено, що, виходячи із чинної редакції ЦК України, будь-яку вимогу до поручителя, у тому числі претензію чи позов, має бути пред'явлено в межах законного трирічного строку.

4. Новелою ЦК України є норма в ч. 1 ст. 559 ЦК України (у редакції Закону № 2478-VIII від 03.07.2018 р.), відповідно до якої після зміни основного зобов'язання, що призвело до збільшення відповідальності поручителя без його згоди, порука не припиняється, як це було раніше, а поручитель залишається зобов'язаним на початкових умовах. Якщо ж поручитель надав свою згоду на зміну основного зобов'язання, що призвело до збільшення його відповідальності, то поручитель вважається зобов'язаним на нових умовах.

5. Подальші дослідження в галузі правового регулювання поручительських правовідносин мають бути спрямовані на теоретичне та практичне обґрунтування обсягу цивільно-правової відповідальності поручителя, а також більш детальний розгляд кожної із підстав і порядку припинення правовідносин поруки.

Список використаних джерел

- Велика Палата Верховного Суду України. (2023, 4 липня). Постанова у справі № 570/3891/14. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302691>
- Велика Палата Верховного Суду України. (2023, 8 серпня). Постанова у справі № 910/19199/21. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112873033>
- Дзера, О. В., Кузнецова, Н. С., & Луць, В. В. (Ред.). (2013). *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України* (5-те вид., перероб. і доп., Т. 1). Юрінком Інтер.
- Дзера, О. В., Кузнецова, Н. С., & Майданик, Р. А. (Ред.). (2017). *Цивільне право України. Загальна частина*. Юрінком Інтер.
- Кот, О. О. (2002). *Перехід прав кредитора до третіх осіб в цивільному праві України* [Дис. канд. юрид. наук]. Київ.
- Михальнюк, О. В. (2008). *Порука в цивільному праві України*. КНТ.
- Михальнюк, О. В. (2009). Акцесорний характер забезпечувальних зобов'язань. *Вісник господарського судочинства*, 5, 72–80.
- Федосеев, П. М. (2002). *Інститут поруки за римським правом та його рецепція у цивільному праві України* [Дис. канд. юрид. наук]. Одеса.

References

- Kot, O. O. (2002). *Transfer of creditor rights to third parties in the civil law of Ukraine* [Candidate of Legal Sciences dissertation]. Kyiv [in Ukrainian]
- Mykhalniuk, O. V. (2009). The accessory nature of security obligations. *Bulletin of Commercial Litigation*, 5, 72–80. [in Ukrainian]
- Mykhalniuk, O. V. (2008). *Suretyship in the civil law of Ukraine: Monograph*. Kyiv: KNT. [in Ukrainian]
- Dzera, O. V., Kuznetsova, N. S., & Luts, V. V. (Eds.). (2013). *Scientific and practical commentary on the Civil Code of Ukraine* (5th ed., revised and expanded, Vol. 1). Yurinkom Inter [in Ukrainian].
- Dzera, O. V., Kuznetsova, N. S., & Maidanyk, R. A. (Eds.). (2017). *Civil law of Ukraine. General part*. Yurinkom Inter [in Ukrainian]
- Fedoseiev, P. M. (2002). *The institution of suretyship in Roman law and its reception in the civil law of Ukraine* [Candidate of Legal Sciences dissertation]. Odesa [in Ukrainian].
- Grand Chamber of the Supreme Court of Ukraine. (2023, July 4). Judgment in case No. 570/3891/14 [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302691>
- Grand Chamber of the Supreme Court of Ukraine. (2023, August 8). Judgment in case No. 910/19199/21 [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112873033>

Отримано редакцією журналу / Received: 29.01.25

Прорецензовано / Revised: 03.03.25

Схвалено до друку / Accepted: 29.04.25

Oksana MYKHALNIUK, PhD (Law), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0001-7685-131X

e-mail: oksana_mk@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

TERMINATION OF GUARANTEE: LEGISLATIVE AND PRACTICAL INNOVATIONS

Background. *This study is dedicated to analyzing the legislative provisions, judicial practice, and theoretical approaches to the termination of guarantees under the civil legislation of Ukraine. The relevance of this topic is determined by ongoing changes in the legal regulation of obligational relationships, particularly regarding the accessory nature of a guarantee, which establishes its inseparable connection with the secured principal obligation. The primary objective of the study is to systematize existing legislative norms, explore key aspects of judicial practice, and outline the gaps and shortcomings in the legal regulation of guarantee termination.*

Methods. *The research employs comparative legal analysis to juxtapose national regulations with corresponding international approaches, a systematic method to comprehensively analyze legislative provisions and judicial practice, as well as methods of formal logic and interpretation of legal norms to identify key aspects of guarantee termination.*

Results. *The study analyzes both general and specific grounds for the termination of guarantees as stipulated in the Civil Code of Ukraine, particularly in Article 559. Special attention is given to the impact of changes to the principal obligation on the guarantor's liability, the time limits for the termination of guarantees, and the issue of substituting the debtor without the guarantor's consent. The study also examines the legal positions of the Supreme Court of Ukraine, including decisions of the Grand Chamber, which detail the accessory nature of guarantees and define the conditions for their termination. For instance, in Case No. 910/19199/21, the court confirmed that a guarantee is terminated simultaneously with the termination of the principal obligation. Exceptions outlined in Part Five of Article 559 of the Civil Code of Ukraine, which establish additional grounds for terminating guarantees, are also addressed.*

Additionally, the study focuses on trust-based relationships between guarantors and debtors, which influence the stability of contractual obligations. It reveals that the substitution of a debtor without the guarantor's consent may significantly violate the rights of the guarantor. At the same time, a creditor's refusal to accept proper performance of the obligation poses additional risks.

Conclusions. *The article identifies key unresolved issues in modern civil law, including the lack of clear definitions for the time limits of guarantee termination, insufficient legal protection of guarantors in cases of changes to the principal obligation, or breaches of contractual terms by creditors. The author emphasizes the necessity of improving legislation to address these gaps and ensure the unification of judicial practice. The findings of the study hold practical value for enhancing law enforcement, particularly in resolving disputes related to the termination of guarantees.*

Keywords: *guarantee, guarantee agreement, accessory nature of the guarantee, grounds for guarantee termination, guarantor's death, debtor substitution, guarantee validity period, time limit for filing claims against guarantors.*

Авторка заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.